

מה לומר להם].

אמר ליה סנחריב: היכי נעביד?

אמר ליה הקדוש ברוך הוא: זיל ושני נפשך צא-א [לך ושנה עצמך], כדי שלא יכירוך.

שאל אותו סנחריב: כמאי אישני [כיצד אשנה עצמי, שלא יכירוני]?

אמר ליה: זיל אייתי לי מספרא, ואיגזיך אנא [לך הבא לי מספריים, ואגזוז אני את שערך, וכך לא יכירוך].

שאל אותו סנחריב: מהיכא אייתי [מהיכן אביא מספריים]?

אמר ליה: עול להווא ביתא ואייתי [הכנס לבית זה שלפניך, והבא משם].

אזל, אשכחינהו [הלך לאותו בית, ומצא שם מספריים].

אתו מלאכי שרת ואידמו ליה כגברי [באו מלאכי השרת, ונדמו לו כבני אדם], והו קא טחני קשייתא [והיו טוחנים גרעיני תמרים].

אמר להו סנחריב: הכו לי מספרא!

סנחריב ושני בניו — דכתיב: "ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב". מוכח שהם נשתיירו באותו זמן, ורק לאחר מכן הכו בניו של סנחריב את אביהם.

אמר רבי אבהו: אלמלא המקרא דלהלן כתוב — אי אפשר לאמרו [לא היה אפשר לאמרו]:

דכתיב: "ביום ההוא יגלח ה' בתער השכירה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים⁽²⁹⁶⁾ וגם את הזקן תספה". והיינו, שהקדוש ברוך הוא עצמו יגלח את סנחריב מלך אשור⁽²⁹⁷⁾, וכדלהלן.

אתא קודשא ברוך הוא, ואדמי ליה כגברא סבא [בא הקדוש ברוך הוא, ונגלה אל סנחריב כאדם זקן].

אמר ליה לסנחריב: כי אזלת לגבי [כשתלך אל] מלכי מזרח ומערב, דאייתיתינהו לבנייהו [שהבאת את בניהם] כדי להלחם בירושלים⁽²⁹⁸⁾, ועתה קטלתינהו [נהרגו], מאי אמרת להו [מה תאמר להם, כיצד תינצל מהם]?

אמר ליה: החווא גברא ביהווא פחדא נמי יתיב [אכן, גם אני חושש מכם, שאיני יודע

297. כתב בענף יוסף: מבואר נגלה שזה המאמר רחוק מן האמת לפי פשוטו כרחוק מזרח ממערב. ועיי"ש מה שהביא מספר תורת העולה בכיבור הענין באורך.

298. שהביא סנחריב עמו ארבעים וחמשה אלף בני מלכים.

מישאל ועזריה, כדאיתא במס' פסחים [ק"ח א], עיי"ש כל המעשה.

296. כל המקרא הזה מתבאר להלן, וכפי שפירש רש"י. אבל לא מתבאר מהו "ושער הרגלים". וכיאר המהרש"א, ש"רגלים" מלשון רגילות הוא. והיינו, שאותו שער, שעל ידו הורגלו להכירו, גלחו ממנו. כמו שאמר: זיל ושני נפשך, כדי שלא יכירוך.

אמרו ליה: טחון חד גריוא [מדה אחת] דקשייתא, וניתן לך מספריים.

טחון חד גריוא דקשייתא, ויהבו ליה מספרתא.

וזהו שנאמר "בתער השכירה בעברי נהר", שנתנו לו את התער, המספריים, בשכר שעבד עבורם עבודה שנעשית על ידי נהר, והיינו טחינת ריחיים.

עד דאתא — איחשך [עד שחזר אל הקדוש ברוך הוא, החשיך היום].

אמר להו הקדוש ברוך הוא: זיל אייתי נורא [לך הבא אש, כדי שאוכל לראות ולספר אותך].

אזל ואייתי נורא.

בהדי דקא נפח ליה [תוך כדי שנפח סנחריב באש], אתלי ביה נורא בדיקניה [נתלתה אש בזקנו]. אזל גזייה לרישיה ודיקניה גזו את שער ראשו וזקנו].

אמרו: היינו דגבי שער כתוב "יגלח וגו' את הראש", ואילו גבי הזקן כתיב: "וגם את הזקן תספה", שהוא לשון כילוי, לפי שכלה הזקן לגמרי על ידי האש.

אמר רב פפא: היינו דאמרי אינשי: גרירתיה לארמאה — שפיר ליה [אם אתה מחרך את הארמאי, והוטב בעיניו, שלא כעס עדיין על כך].

איתלי ליה נורא בדיקניה [הבער לו אש בזקנו], ולא שבעת חוכא מיניה [ולא תפסיק לצחוק ממנו]⁽²⁹⁹⁾.

אזל סנחריב, אשכח דפא מתיבותא דנח [מצא קורה אחת מתיבת נח]. אמר: קורה זו⁽³⁰⁰⁾ היינו אלהא רבא דשיוביה לנח מטופנא [זהו האלהים הגדול שהציל את נח מהמבול]!

אמר סנחריב: אי אזיל ההוא גברא ומצלה [אם אלך ואצליח], מקרב להו לתרין בנוחי קמד [אקריב את שני בני לפניך]!

שמעו בנוחי [בניו] דבר זה, שרוצה אביהם להרגם, וקטלוהו [והרגו הם את אביהם].

היינו דכתיב: "ויהי הוא משתחוה בית נסרך אלהיו, ואדרמלך ושראצר בניו הכהו בחרב וגו'". "בית נסרך", מלשון נסר הוא. שהשתחוה סנחריב לאותו נסר, שעשאו לאלהיו. ומשמע מהפסוק, שמשום שהשתחוה שם, הרגוהו בניו⁽³⁰¹⁾.

והיינו כפי שאמרנו לעיל, שאמר סנחריב

299. כך היא הגירסא לפנינו. ובערוך גרס: "גרעתיה לארמא ושפר ליה, אתלי ליה נורא בדיקניה ולא שבעת חוכא מיניה". ופירש: "גרעתיה" — אם גלחת זקנו [שתרגום "ותגלח" — וגרעת] וחירפתו, "ושפר ליה" — שלא כעס, "אתלי ליה נורא וכו'", שתעשה ממנו כל מיני ליצנות.

300. כך פירש רש"י. אבל ביד רמה כתב: הלך ומצא דף מתבה של נח, ועל ידה נזכר לנפלאותיו של הקב"ה שהציל את נח ממי המבול. ועל הקב"ה אמר: היינו אלהא רבה וכו'. ולכאורה היתה לו גירסא אחרת בהמשך הגמרא.

301. שאם כפשוטו, היה לו לומר: ושני בניו הכהו, והוא משתחוה בית נסרוך אלהיו. אלא

שנאמר במלחמת ברק בסיסרא: "מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיפרא".

אמר ריש לקיש: טבא דנפחא מדבר נפחא⁽³⁰⁴⁾ [טובים דבריו של רבי יצחק נפחא, מדבריו של רבי יוחנן, שנקרא בכמה מקומות בש"ס בר נפחא⁽³⁰⁵⁾].

עוד כתוב במלחמת אברהם והמלכים: "וירדה עד דן".

אמר רבי יוחנן: כיון שבא אותו צדיק עד דן — תשי כחו, משום שראה בני בניו שעתידין לעבוד עבודה זרה בדין⁽³⁰⁶⁾. שנאמר גבי עגלי הזהב שעשה ירבעם לעבודה זרה: "וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדין".

ואף אותו רשע, סיסרא, לא נתגבר — עד שהגיע לדין. שנאמר: "מדן נשמע נחרת

שאם יצליח אלוהיו דרכו, יקריב לפניו את שני בניו. ושמעו בניו את דבריו, והרגוהו.

והיות והגמרא דברה בענין המלאך שהרג את מחנה סנחריב, מביאה הגמרא את ענין מלחמת אברהם והמלכים, שאף שם היה מלאך שסייע לאברהם.

כתוב לגבי מלחמת אברהם והמלכים: "ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וגו'". אמר רבי יוחנן: אותו מלאך שנזדמן לו לאברהם — "לילה" שמו, והוא סייע לו לנצח במלחמה⁽³⁰²⁾.

ומנין לנו שישנו מלאך ששמו לילה?
שנאמר: "והלילה אמר הרה גבר"⁽³⁰³⁾.

ורבי יצחק נפחא אמר: מה שנאמר "ויחלק עליהם לילה" — היינו שעשה עמו מעשה לילה, שנלחמו עבורו כוכבי הלילה, כפי

שליחות אחרת. לכן אמר ריש לקיש טבא דנפחא. עיון יעקב.

305. רש"י מביא שנקרא כך משום שאביו היה נפח. עוד הביא, שיש מפרשים שנקרא בר נפחא על שם יופיו. שהיות ורבי יוחנן היה יפה ביותר [עיי' בבא מציעא פד א], נקרא בר נפחא בלשון סגי נהור.

306. שאם בא הכתוב רק להודיע מקום מפלתם של המלכים, הרי כבר כתוב "וירדפם עד חובה", שהוא דן. אלא לומר לך ששם תשש כחו, ולא היה יכול לרדוף משם והלאה, מפני עוון העגל שהעמיד שם ירבעם. ולכן שינה הכתוב לקרוא לאותו מקום פעם בשם דן ופעם בשם חובה, לדרוש שתשש שם כחו משום חובה של עגל שעמד בדין. עץ יוסף. ועיי' במהרש"א.

לכן הקדים "ויהי הוא משתחוה וגו'", שמשום שאמר שיקריב לעבודה זרה את שני בניו, לכן הרגוהו. כלי יקר.

302. שאם כפשוטו, הרי המקרא מסורס. שהיה לו לכתוב "ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה, ויכם". ועוד, שהיה לו לכתוב "ויחלק עליהם בלילה". לכן דרשו, ש"לילה" הוא שנלחם וסייע להם. והוא מלאך, כפי שמוכח מהפסוק "והלילה אמר וגו'". מהרש"א.

303. ואיתא בגמרא נדה [טז ב]: מלאך הממונה על ההריון לילה שמו. עיי"ש.

304. אף שריש לקיש עצמו אמר במס' נדה [יד] שהמלאך הממונה על ההריון לילה שמו, מכל מקום סבירא ליה שזה דוחק שהוא יעשה

סוסיו".

אמר רבי זירא: אף על גב דשלח רבי יהושע בן לוי שלשה דברים אלו:

א. הזהרו בזקן⁽³⁰⁷⁾ ששכח תלמודו מחמת אונסו לכבודו, הואיל ושכחתו מחמת אונסו היא.

ב. והזהרו בוורידין של עוף, שצריך לחתכם, כדי שיצא הדם, הואיל וצולה את העוף כולו כאחד, ואינו חותכו ומולחו כבשר חיה ובהמה, וברבי יהודה⁽³⁰⁸⁾,

ג. והזהרו בבני עמי הארץ⁽³⁰⁹⁾ שנעשו תלמידי חכמים לכבדם, לפי שמחן תצא תורה, שהרי שמעיה ואבטליון היו מבני בניו של סנחריב, ומבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

ואף שאמר רבי יהודה שצריך ליזהר בכבוד בני עמי הארץ, מכל מקום, כי הא מילתא

דלהלן⁽³¹⁰⁾, שזכה נבוכדנצר לכבוד רב מפני דבר קטן שעשה, שרץ ארבע פסיעות לכבוד הקדוש ברוך הוא — מודעינן לחו. שאף הם זוכים לאותו כבוד — מחמת זכות מועטת שהיתה באביהם⁽³¹¹⁾.

שאל ירמיהו הנביא: "צדיק אתה ה' כי אריב אליך, אך משפטם אדבר אותך: מדוע דרך רשעים צלחה, שלו כל בנדי בגד, נטעתם גם שרשו, ילכו גם עשו פרי". מדוע דרך רשעים צלחה? למה הצליח נבוכדנצר, וכבש את ירושלים?!

מאי אהדרו ליה [מה ענו לו מן השמים] — "כי את רגלים רצתה וילאוך, ואיך תתחרה את הסוסים? ובארץ שלום אתה בוטה, ואיך תעשה בגאון הירדך".

משל לאדם אחד שהתרברב ואמר: יכול אני לרוץ מרחק של שלש פרסאות [שהוא מרחק גדול], אפילו לפני הסוסים, שרצים במהירות,

310. כך פירש רש"י. אבל ביד רמה כתב, דהיינו מה שאמרנו לעיל, שאף שאברהם אבינו צדיק גמור היה, מכל מקום כיון שנסתכל בבני בניו שעתידין לעבוד עבודה זרה בדין — תשש כחו. כך גם ת"ח בניהם של עמי הארץ, אף שתלמידי חכמים הם, צריכים להסתכל באבותיהם שהיו עמי הארץ, ואל יגבהו בעיניהם.

ולשיטתו כתב, שהמשך דברי הגמרא הוא, כיון שדיברנו בעניינו של חזקיה, מביאה הגמרא את הענין דלהלן, שמוזכר בו מעשה צל המעלות דחזקיה.

311. כך פירש רש"י. וכעין זה כתב המהרש"א, שאף שאסור ללמוד תורה בפני עם הארץ, מכל מקום דבר זה מודיעים להם לעמי הארץ,

307. נקט זקן, משום שדרך אונס לכבד לזקנים ותשושי כח. ורגילות היא שהם שוכחים תלמודם. ואף שזקני תלמידי חכמים דעתם מתוספת עליהם, היינו כל זמן שהם עדיין בבריאותם. מהרש"א.

308. שכך אמר רבי יהודה במשנה במס' חולין [כז א]. וכתבו שם התוס', דהיינו דווקא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם צלאו ולא נחתכו הוורידין — מותר.

309. אף שאמרו במס' פסחים [מט ב] שלא ישא בת עם הארץ מפני שהן שקין וכו', היינו דווקא בבנותיהן של עמי הארץ, שאין להם ממי ללמוד כי אם מאבותיהם. אבל בניהם, אפשר שילמדו מאחרים, ומהם תצא תורה. מהרש"א, עיי"ש.

ואף בין בצעי המיב, שקשה לרוץ שם.

נזרמן לו רגלי [אדם הולך רגל] אחד. רץ לפניו מרחק של שלשה מילין [מיל הוא רבע פרסה] ביבשה — ונלאה [נתעייף].

אמרו לו: ומה כשרצת לפני רגלי כך נתעייפת, אם תרוץ לפני הסוסים — על אחת כמה וכמה שתתעייף!

ומה כשרצת שלשת מילין כך נתעייפת, אם תרוץ שלש פרסאות, שהן מרחק גדול בהרבה — על אחת כמה וכמה שתתעייף!

ומה כשרצת ביבשה כך נתעייפת, אם תרוץ בין בצעי המיב — על אחת כמה וכמה שתתעייף!

אף אתה, ירמיהו, ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע [נבוכדנצר], שרץ אחר כבודי, אתה תמיה מדוע מגיע לו כל כך הרבה שכר,

כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב, שרצו ועבדו לפני כסוסים, על אחת כמה

וכמה שתתמה על מתן השכר הגדול שאשלם להם! (312)

היינו דכתיב: "לנבאים נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמתי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה' ומפני דברי קדשו". "לנבאים" היינו אברהם יצחק ויעקב. "נשבר לבי בקרבי", כלומר, תמהתי על מתן שכרן (313).

הני ארבע פסיעות, שהוזכר לעיל שרץ נבוכדנצר לכבוד המקום — מאי היא?

דכתיב: "בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך כבל ספרים וגו' אל חזקיהו כי שמע כי חלה חזקיהו".

ויש לתמוה, משום כי חלה חזקיהו ויחזק [ונתרפא, כפי שמסופר שם], שדר ליה [שלח לו] מראדך ספרים ומנחה?

אלא, כפי שנאמר בדברי הימים, שבאו שליחי מראדך "לדרש המופת אשר היה בארץ", וכדלהלן.

וכתב בעץ יוסף ליישב, שאם כשרשע עושה מצוה אחת, נותנין לו שכר, למשל מדה אחת, כשצדיק עושה את אותה מצוה, הוא מקבל עליה שכר אלף אלפי שיעורים כנגד השכר שניתן לרשע. והטעם, כי בצירוף המצוות הרבות שהוא עושה תמיד, נעשה אורות גדולים בעולם העליון מאותה מצוה, יותר מהאור שנעשה ממצוה בודדת שעשה הרשע. ועל זה יהיו תמהין, על ריבוי שכרו של הצדיק על קיום אותה מצוה שקיים גם הרשע.

313. כך פירש רש"י. ועיי' במהרש"א שביאר בדרך אחרת. ועיי' בעיון יעקב.

שאפשר שבניהם יזכו לכבוד בזכות מועטה, כמו שזכה נבוכדנצר לכל הכבוד הזה בזכות מועטה. עוד פירש רש"י, שדברי ר' זירא נאמרו גבי בני סנחריב, שהוזכרו לעיל. שאף על גב ששלח ר' יהודה הזהירו בבני עמי הארץ לכבדן, שמהם תצא תורה, כפי שיצאו מסנחריב, מכל מקום כי הא מילתא מודיעים להו לבני עמי הארץ, שמה שמכבדין אותם, לא מחמת אביהם, אלא משום תורה שבהם, שלא תזוח דעתם עליהם, ויאמרו שאבותיהם צדיקים היו.

312. כך פירש רש"י. ולכאורה הוא דחוק, מה יש לתמוה על כך, הרי הם ראויין לשכר!

אמר לו חזקיהו, שאם יעמוד הצל במקומו, ולא יחזור אחורנית, אין זה מופת גדול כל כך, שאינו דבר ניכר ביותר. אלא, יחזור הצל לאחוריו עשר מעלות.

וכך אכן היה, דכתיב: "הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות. ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה". והיינו כדלעיל, שאותן עשר שעות שירדה השמש במעלות פתאום ביום שמת בו אחז, יחזרו עתה, ויעלו מעלות הצל עשר שעות אחורנית.

המלך מראדך היה רגיל לאכול בשעה שלישית של היום, ולישון עד שעה תשיעית. באותו יום שחזר גלגל חמה לחזקיהו, ניעור מראדך בשעה תשיעית, כפי שהיה רגיל תמיד, ומצא שהוא בוקר, שהרי חזרה חמה לאחוריה.

אמר להו לעבדיו: מאי האו, האם הנחתם אותי לישון מבוקר אתמול עד הבוקר שאחוריו?! ורצה להרגם בשל כך.

אמרו ליה: לא כן. באמת שעה תשיעית עתה. אלא שעל ידי נס חזרה חמה לאחוריה, ונעשה בוקר.

והיינו משום שחזקיהו חלש — ואיתפח [חזקיהו חלה ונתרפא], ועשה לו הקדוש ברוך הוא את הנס והמופת הזה, שנתארך

דאמר רבי יוחנן: אותו היום שמת בו המלך אחז הרשע, יום של שתי שעות בלבד היה, כדי שלא יהא פנאי לספרו ולקברו כראוי⁽³¹⁴⁾.

וכי חלה חזקיהו ואיתפח [ונתרפא] — אהדרינהו קודשא בריך הוא להנך עשר שעי ניהליה [החזיר הקדוש ברוך הוא את אותן עשר שעות החסרות אליו⁽³¹⁵⁾], ונתארך אותו יום שנתרפא בו לכדי עשרים ושתיים שעות. וכך היה המעשה:

חזקיהו חלה, ובא אליו ישעיהו הנביא ואמר לו שימות מחולי זה.

חזקיהו בכה התפלל אל ה' שירפאהו, ושמע ה' תפלתו, והודיעו שיתרפא, וביום השלישי יבוא כבר אל בית ה', ויתוספו לו חמש עשרה שנה.

ביקש חזקיהו מישעיהו את ומופת שאכן כך יהיה.

אמר לו ישעיהו, שיכול הוא לתת לו את בכך, שהצל של שעון השמש, שהוא עתה במקום שמתחיל היום להחשיך, יעמוד במקומו עשר שעות. או בכך שיחזור הצל עשר מעלות אחורנית, ויעמוד במקום שהוא עומד בבוקר.

315. והיינו משום שהשמש מרפא, כדאמרינן במס' ב"ב [טו ב]: אדלי יומא אדלי קצירא, ועוד אמרינן: חירגא דיומא מסי. וזהו שאמרו לו למראדך: חזקיה חלש ואיתפח. שנתרפא על ידי שנתארך היום, והשמש עמדה עשר שעות יותר

314. וכל זה כדי שיתכפר לו, כדאמרינן במס' סנהדרין [מז ב]: כל מי שלא נספד כהלכה, מכפרין לו. מהרש"א.

ובכל זאת נשתיירו ביום שתי שעות, כדי שיוכלו לקברו קודם חשיכה, ולא יעברו עליו משום "בל תלין". יד רמה.

היום.

אמרו לו: וכי היאך נכתוב?

אמר: איכא גברא כי האי ניש אדם גדול כזה], ולא בעינא לשדורי ליה שלמא [ואיני צריך לדרוש בשלומי]!?

מיד ציוה שיכתבו וישלחו לו לחזקיהו איגרת שלום.

כתבו ליה לחזקיהו כך: "שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם [שלום לעיר ירושלים], שלם לאלהא רבא".

נבוכדנאצר — ספריה דבלאדן הוה [סופרו של בלאדן היה]. בהחיא שעתא, באותו זמן שכתבו את האיגרת לחזקיהו, לא הוה התם [הוא לא היה שם].

כי אתא [כשחזר] נבוכדנאצר מדרכו, ושמע שכתבו איגרת לחזקיהו, אמר להו: היכי כתביתו [היאך ובאיזה נוסח כתבתם]?

אמרו ליה: הכי כתבינן [כך וכך כתבנו], כפי שהוזכר לעיל.

תמה נבוכדנאצר ואמר להו: קריתו ליה לאלקיו של חזקיהו "אלהא רבא", וכתביתו ליה לבסוף [והזכרתם אותו רק לבסוף]!?

אמר להם: אלא הכי כתובו, כסדר הזה: "שלם לאלהא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה".

אמרי ליה: קריינא דאיגרתא (316) — איהו ליהוי פרוונקא (317) [משל הוא. קורא האיגרת יהא השליח]. כלומר, היות והרעיון שלך הוא, לך אתה ובצע אותו.

רהט בתריה [רץ נבוכדנאצר אחרי השליח שלקח את האיגרת לחזקיהו, כדי לתת לו איגרת אחרת, בנוסח המתוקן] (318).

כדרהיט [כשרץ] ארבע (319) פסיעות, אתא גבריאל — ואוקמיה [בא המלאך גבריאל, ועצר אותו, שלא ימשיך לרוץ].

אמר רבי יוחנן: אילמלא [אילו לא] בא גבריאל והעמידו — לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל. לפי שאז היה שכרו רב בהרבה, והיתה ניתנת לו רשות לאבד את ישראל.

מאי "מראדך בלאדן בן בלאדן", למה נקרא מראדך גם בשם אביו, בלאדן?

מיום רגיל. מהרש"א.

317. במוסף הערוך כתב שבלשון יווני "פרוונקא" הוא ציר רץ ומהיר בשליחותו.

318. במדרש תנחומא [פרשת כי תשא] איתא, שמרווך בלאדן עצמו נתחרט על הנוסח שכתבו, ורץ אחר השליח ג' פסיעות. עיי"ש.

319. במדרש [שהובא לעיל] ובילקוט שמעוני איתא, שרץ אחריו ג' פסיעות. והכי איתא נמי ברש"י ירמיה [יב ה, ד"ה ואיך תתחרה].

והמהרש"א מביא, שלכן אחרי שפוסעים ג'

316. "קריינא דאיגרתא" הוא הסופר הגדול הקורא כל הכתבים מפי כל שאר הסופרים, אם נכתבו כהוגן. ומגיה ומתקן אותם כראוי. ונבוכדנצר היה אז הסופר הגדול של בלאדן. ואמרו לו, מאחר שאתה נותן לבך לכך, לתת שבח למקום, ראוי לך להיות השליח להחזיר את הכתב, כדי להגיה אותו כראוי. מהרש"א. ועיי' ביד רמה.

אמרי: בתחילה בלאדן — מלכא הוה, ואישתני אפיה והוה כי דכלבא [ונשתנה מראה פניו, ונעשה כמו של כלב⁽³²⁰⁾]. הוה יתיב בריה על מלכותא [ישב בנו, מראדך, על המלכות].

כי הוה כתיב [כשהיה מראדך כותב איגרת], הוה כתיב שמייה ושמייה דאבוה [היה כותב שמו ושם אביו] בלאדן מלכא, כדי שיתכבד אביו⁽³²¹⁾. שאילו היה כותב רק "מראדך בן בלאדן", לא היה בזה כיבוד לאביו, שהרי כולם כותבים שמם ושם אביהם. לכן כתב "מראדך בלאדן בן בלאדן", כדי לכבד את אביו.

היינו דכתיב בספר מלאכי: "בן יכבד אב, ועבד אדניו".

"בן יכבד אב" — הא דאמרן, שכיבד מראדך את אביו בלאדן.

"ועבד אדניו" — מהו? מיהו העבד שכיבד את אדוניו?

דכתיב: "ובחדש החמישי בעשור לחדש, היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנאצר מלך בבל, בא נבוזראדן רב טבחיה, עמד לפני מלך בבל בירושלם, וישרף את בית ה' ואת בית המלך".

הרי שעמד נבוזראדן לפני המלך נבוכדנאצר בירושלים.

יש לתמוה: ומו סליק [וכי עלה] נבוכד נצר 13-ב לירושלים? והכתיב באותו ענין: "ויתפשו את המלך [צדקיהו] ויעלו אתו אל מלך בבל רבלתה", ואמר רבי אבהו: רבלה זו אנטוכיא. והרי אנטוכיא אינה בארץ ישראל!

ותירצו תמיהה זו רב חפדא ורב יצחק בר אבודימי:

חד אמר: דמות דיוקנו של נבוכדנאצר היתה חקוקה לו לנבוזראדן על מרכבתו, ונראה היה לו כאילו הוא עומד לפניו.

וחד אמר: אימיה יתירה היתה לו לנבוזראדן ממנו [מנבוכדנאצר], ודומה היה לו כמו שהוא עומד תמיד לפניו.

וזהו הכבוד שכיבד העבד, נבוזראדן, את אדוניו, נבוכדנאצר.

אמר רבא: טעין תלת מאה⁽³²²⁾ כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכדנצר לנבוזראדן [מטען שלש מאות פרדות של פטישי ברזל חד, שחותך ברזל, שלח נבוכדנצר לנבוזראדן], כדי לפרוץ בהם את שערי ירושלים.

321. ביערות דבש כתב, דאיתא בזוהר כי בלאדן הוא נקרא כלב, וכן הלשון בלשון פרסי. ולכן נקרא בלאדן, הואיל והיו פניו ככלב. והיינו "בן יכבד אב", שחתם עצמו כמו אביו, ולא חש לקרוא לעצמו כלב, מחמת כבוד אביו. ועיי' במהרש"א.

322. הרשב"ם [פסחים קיט א, ד"ה משוין] כתב:

פסיעות לאחור אחרי תפילת שמונה עשרה, אומרים "יהי רצון שיבנה בית המקדש וכו'", לפי שעל ידי ג' פסיעות של נבוכדנצר נחרב הבית. וע"ע במפרשים.

320. כתב היעב"ק, ש"בלאדן" בגימטריא "כי דכלבא".